

Предраг БЕТКОВИЋ

Ранији судија Уставног суда

Милош РАДОВАНОВИЋ

Правни заступник у Удружењу осигуравача Србије

ВЕШТАЧКА ТАЧКА ВЕЗИВАЊА ЗА ЗАСНИВАЊЕ МЕСНЕ НАДЛЕЖНОСТИ ЗА ТУЖБУ ПРОТИВ ОСИГУРАВАЈУЋЕГ ДРУШТВА

Резиме

Различито одлучивање судова о висини накнаде нематеријалне штете подстиче оштећена лица и њихове пуномоћнике да накнаду штете, настале услед саобраћајне незгоде, траже пред судовима који у пракси досуђују више износе на име накнаде нематеријалне штете. Одредбе процесног закона предвиђају конкурентну месну надлежност за суђење у споровима о вануговорној одговорности за штету. Оштећеном лицу дат је ограничен избор судова пред којима може тражити накнаду штете по основу осигурања од аутоодговорности. Међутим, оштећена лица и њихови пуномоћници, покушавају да изграде додатни критеријум за успостављање месне надлежности за одлучивање о тужби против осигуравача од аутоодговорности. Они покушавају да надлежност парничног суда заснују по месту где је оштећено лице свом адвокату платило накнаду за састављање вансудског одишетног захтева упућеног осигуравајућем друштву. Овакви покушаји створили су у судској пракси дилему да ли се месна надлежност може темељити по месту плаћања адвокатске награде за саставање вансудског одишетног захтева. Аутори покушавају да уклоне недоумицу о овом питању, и заступају став да место у коме је адвокату плаћена накнада за саставање вансудског одишетног захтева, не представља тачку везивања за успостављање месне надлежности.

Кључне речи: *осигурање, осигурање од аутоодговорности, накнада штете, нематеријална штета, месна надлежност.*

I Увод

У Републици Србији годишње се догоди знатан број саобраћајних незгода са погинулим или повређеним лицима.¹ Новчана накнада нематеријалне штете јесте најшире заступљена грађанскоправна последица повреде тела.² Саобраћајне незгоде у највећем броју случајева проузрокују возачи, а ређе остали учесници у саобраћају (нпр. пешаци).³ Стога овакве незгоде најчешће представљају догађаје у којима је настала нематеријална штета, коју оштећена лица могу накнадити по прописима о обавезном осигурању од аутоодговорности.

Закон о облигационим односима („Службени лист СФРЈ“, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 и „Службени лист СРЈ“, бр. 31/93) и највише судске инстанце давно су појам нематеријалне штете дефинисали као физички бол, психички бол и страх.⁴ Најзначајнији облик отклањања (репарације) настале неимовинске штете, који је предвиђен законом, јесте правична новчана накнада.⁵ Нематеријалну штету, наравно, није могуће у потпуности накнадити у новцу, пошто су повређена лична добра финансијски немерљива, па се између њих не може успоставити непосредан однос вредности. Међутим, новчана накнада може и код повреде личних добара омогућити оштећеном да прибави неку сатисфакцију, да приушти себи неко задовољство схваћено у најширем смислу, и да тако допринесе успостављању душевне равнотеже која је нарушена наступањем бола или страха.⁶ Нематеријална штета оштећеном лицу надокнађује се на инди-

---

1 Током 2015. године у Републици Србији у саобраћајним незгодама живот је изгубило 599 лица, док су 19343 особе повређене. Агенција за безбедност саобраћаја Републике Србије, „Статистички извештај о стању безбедности саобраћаја у Републици Србији у 2015. години“, 7, доступно на: <http://www.abs.gov.rs/statisticki-izvestaji>, прочитано 26. фебруара 2017. године.

2 Никола Пешић, „Одмеравање новчане накнаде нематеријалне штете за телесну повреду“, *Правни живот*, бр. 9-10/1992, 1486.

3 „Статистички извештај о стању безбедности саобраћаја у Републици Србији у 2015. години“, 12.

4 Закључак Саветовања представника Савезног суда, врховних судова република и аутономних покрајина и Врховног војног суда о проблемима нематеријалне штете од 15. и 16. октобра 1986. године.

5 Петар Клариф, „Неимовинска штета – појам, облици, поправљање“, у: Маријан Ђурковић, Јасминка Херцигоња, Марица Кузмић (ур.), *Накнада неимовинске штете правно – медицински оквир*, Загреб, 2009, 16.

6 Драгољуб Стојановић, у: Слободан Перовић (ур.), *Коментар Закона о облигационим односима*, Београд, 1995, 468.

ректан и несавршен начин. Не постоји једноставна „формула“ одређивања те накнаде, као што је рецимо случај код материјалне штете.⁷

Процесним правом дато је овлашћење суда да у одређеним случајевима о висини тужбеног захтева одлучи по слободној судијској оцени. Ако се утврди да странци припада право на накнаду штете, на новчани износ или на заменљиве ствари, а висина износа, односно количина ствари не може да се утврди, или би могла да се утврди само са несразмерним тешкоћама, суд ће висину новчаног износа, односно количину заменљивих ствари да одреди по слободној судијској оцени.⁸ Одмеравање висине накнаде слободном оценом суда најчешће се примењује код нематеријалне штете.⁹ Случај у коме тужилац тражи накнаду нематеријалне штете из саобраћајне незгоде у литератури се управо наводи као пример нецелисходности доказивања, односно као пример у коме би суд требало да одмери висину штете по слободној судијској оцени.¹⁰

Висина новчане накнаде нематеријалне штете, без обзира што патње оштећених људи могу бити врло различите, морала би бити бар приближно предвидљива.¹¹ Слободна оцена суда о висини штете не значи и арбитрерност у одлучивању. Ако по слободној оцени одлучује о висини нематеријалне штете, суд је дужан да следи прихваћене професионалне ставове и стандарде, као и околности које владају у одређеној средини.¹² Ревизијски суд сматра да неправилно одмерена висина накнаде штете представља погрешну примену материјалног права, због које се нижестепене пресуде преиначују.¹³

---

7 Тодор Брајовић, „Накнада нематеријалне штете у српском осигурању од аутоодговорности са посебним освртом на поједина решења држава чланица ЕУ“, *Право и привреда*, бр. 10-12/2013, 131.

8 Члан 232. Закона о парничном поступку – ЗПП (*Службени гласник РС*, бр. 72/11, 49/13, 74/13и 55/14.

9 Весна Ракић Водинелић, „Одмеравање висине накнаде штете слободном оценом“, *Правни живот*, бр. 9-10/1992, 1547.

10 Вид. Александар Јакшић, *Грађанско порцесно право*, 5. издање, Београд, 2010, 387.

11 Иво Грбин, „Оријентацијски критерији Врховног суда Републике Хрватске за утврђивање правичне новчане накнаде неимовинске штете“, у: Маријан Ђурковић, Јасминка Херцигоња, Марица Кузмић (ур.), *Накнада неимовинске штете правно-медицински оквир*, Загреб, 2009, 27.

12 А. Јакшић, 388.

13 Нпр. Врховни касациони суд пресудом Рев. 1540/2015 од 2. јуна 2016. године, преиначио је пресуду другостепеног суда због тога што је оценио да је другостепени суд, приликом одмеравања висине новчане накнаде нематеријалне штете, погрешно применио материјално право тако што је прениско одмерио накнаду.

Висина новчаног износа, који би се могао очекивати на име накнаде неимовинске штете настале у саобраћајној незгоди, донекле је предвидљива. Висина те накнаде зависи пре свега од интензитета и временског трајања претрпљеног физичког бола и страха, од околности да ли је дошло до умањења опште животне активности оштећеног лица због кога оно трпи душевне болове, од постојања, облика и степена наружености која изазива душевни бол, и од осталих чињеничних елемената конкретног случаја. Набројане околности представљају последицу саобраћајне незгоде, односно последицу повреде до које је дошло услед саобраћајне незгоде („последицу последице“). Висина накнаде нематеријалне штете може зависити и од чињенице да ли је дошло до смрти или нарочито тешког инвалидитета лица које је са тужиоцем у блиском односу, као и од степена повезаности тужиоца и лица које је изгубило живот, односно лица код кога је дошло до нарочито тешког инвалидитета.

Судови сматрају да су „физички болови, душевни болови и страх, субјективни, индивидуални феномени који зависе од психолошке структуре личности оштећеног лица, због чега је накнада нематеријалне штете индивидуална.“¹⁴ Ипак, приближна висина новчаног износа, која се може очекивати на име накнаде нематеријалне штете настале у појединим саобраћајним незгодама, може се колико-толико разумно предвидети.

При томе, ипак, пракса различитих судова о накнади нематеријалне штете није међусобно усклађена. Правна струка је још у старијим текстовима указивала на проблем неуједначене судске праксе о овом питању.¹⁵ Новији радови такође изражавају забринутост због разлика које се између судова јављају приликом одлучивања о новчаној накнади нематеријалне штете.¹⁶

Судови са територије Аутономне Покрајине Војводина, по правилу, досуђују више износе него судови из других делова Републике Србије.¹⁷ Разлика између елемената утврђеног чињеничног стања конкретних

---

14 Из образложења пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж. 2168/2015 од 5. новембра 2015. године.

15 Вид. Н. Пешић, 1482.

16 Вид. Самир Манић, „Новачна накнада нематеријалне штете за душевне болове због смрти и тешког инвалидитета блиског лица“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 2/2012, 440.

17 Као доказ за ову тврдњу, аутори ће навести неколико примера. Виши суд у Шапцу у пресуди Гж.1486/16 од 27. јануара 2017. године оценио је да на име накнаде нематеријалне штете, која је настала услед лаке телесне повреде, треба досудити 50.000,00 динара за претрпљени фи-

случајева, врло често није довољна да би била основ за знатне разлике између износа које су судови из различитих делова Републике Србије досуђивали на име накнаде нематеријалне штете. Разноликост износа који се, при сличном чињеничном стању, досуђују на име накнаде неимовинске штете, последица је различитих схватања судова о томе шта је правична новчана накнада нематеријалне штете, а шта накнада којом би се погодновало тежњама које нису спојиве са природом и друштвеном сврхом новчане накнаде нематеријалне штете.

Описана нејединствена судска пракса по природи ствари подстиче оштећена лица и њихове пуномоћнике да накнаду нематеријалне штете зато траже пред основним судовима са територије Аутономне Покрајине Војводина. Пуномоћници оштећених лица покушавају да заснују

зички бол и 30.000,00 динара за претрпљени страх. Апелациони суд у Новом Саду, приликом доношења пресуде Гж. 2946/2013 од 2. априла 2014. године, досудио је 80.000,00 динара на име накнаде нематеријалне штете у виду физичког бола и чак 100.000,00 динара на име претрпљеног страха, иако тужилац је тужилац у саобраћајној незгоди задобио само лаку телесну повреду. Апелациони суд у Београду приликом доношења пресуде Гж. 6683/2013 од 12. марта 2015. године одмерио је да у случају тешке телесне повреде која је довела до умањења опште животне активности од 5%, треба досудити износ од укупно 250.000,00 динара на име накнаде нематеријалне штете (100.000,00 за душевне болове у виду умањења опште животне активности, 80.000,00 динара за физичке болове и 70.000,00 динара за страх). Апелациони суд у Новом Саду оценио је да у случају сличне повреде (тешке телесне повреде која је довела до умањења опште животне активности од 5%) треба досудити накнаду нематеријалне штете у укупном износу од 350.000,00 динара, и то: 100.000,00 динара за умањење опште животне активности, 150.000,00 динара за физички бол и 100.000,00 динара за стах. Апелациони суд у Крагујевцу приликом доношења пресуде Гж. 657/16 од 6. маја 2016. године одлучивао је о накнади неимовинске штете која је наступила услед тешких телесних повреда које су довеле до умањења опште животне активности од 20%. У том случају, Апелациони суд у Крагујевцу одмерио је новчану накнаду у висини од 320.000,00 динара на име душевног бола због умањења опште животне активности, 140.000,00 динара на име физичких болова и 170.000,00 динара на име претрпљеног страха, што све укупно износи 630.000,00 динара. Апелациони суд у Новом Саду приликом доношења пресуде Гж. 2967/16 од 19. октобра 2016. године, оценио је да на име накнаде нематеријалне штете до које је дошло услед тешких телесних повреда, које су довеле до умањења опште животне активности од 20% треба одмерити накнаду нематеријалне штете у укупном износу од 740.000,00 динара (400.000,00 динара на име душевног бола због умањења опште животне активности, 170.000,00 динара на име физичких болова и 170.000,00 динара на име претрпљеног страха). Апелациони суд у Новом Саду приликом доношења пресуде Гж. 1805/16 од 9. јуна 2016. године одмерио је новчану накнаду за душевне болове које је тужиља Д.С. трпела због смрти брачног друга у износу од 1.000.000,00 динара. Апелациони суд у Крагујевцу у пресуди Гж. 3719/2014 од 11. августа 2015. године оценио је да правична новчана накнада за душевне болове које трпи тужила В.Р. услед смрти супруга износи 700.000,00 динара.

надлежност Основног суда у Новом Саду (или неког другог основног суда на територији АПВ), чак и ако спор није у правно релевантној вези за подручјем тог суда. Овакво поступање адвоката, односно пуномоћника и оштећених лица, довело је до извесних дилема и недоследности у судској пракси приликом одлучивања о месној надлежности. Аутори ће покушати да овим текстом допринесу уклањању неизвесности.

II Месна надлежност за спорове о накнади штете по основу осигурања од аутоодговорности

Тачка везивања јесте мерило – чињеница, која је од одлучног значаја, да би се одређени правни однос довео у вези са одређеним суверенитетом или са одређеном територијом.

Термин „тачка везивања“ или „повезница“ најчешће се користи у међународном приватном праву. Између међународне надлежности и месне надлежности судова постоји сличност, јер се у оба случаја ради о територијалном разграничењу компетенција (*ratione territoriae*). Правила о месној и међународној надлежности имају исту функцију – територијалну локализацију спора. Та правила често су идентична и ослањају се на исте критеријуме. Нпр. основно и најопштије мерило за одређивање месне и међународне надлежности јесте пребивалиште туженог, по принципу *actor sequitur forum rei*. Међународно је надлежно правосуђе државе на чијој територији се налази пребивалиште туженог. Месно је надлежан суд на чијем подручју тужени има пребивалиште. Такође, ЗПП садржи одредбу по којој се правила о месној надлежности могу супсидијарно примењивати и за одређивање међународне надлежности.¹⁸

Због сличности месне и међународне надлежности, аутори ће термином „тачка везивања“ означавати чињеницу на основу које се заснива месна надлежност суда за решавање одређеног спора.

Грађанско процесно право предвиђа посебну, елективну месну надлежност за суђење у споровима о вануговорној (деликтној) одговорности за штету. Поред суда опште месне надлежности, за суђење у овим споровима надлежан је и суд на чијем је подручју штетна радња извршена или суд на чијем је подручју штетна последица наступила. Ако је штета наступила услед смрти или тешке телесне повреде, месно је надлежан и суд на чијем подручју тужилац има пребивалиште, односно боравиште.

18 Тибор Варади, Гашо Кнежевић, Бернадет Бордаш, Владимир Павић, *Међународно приватно право*, 13. издање, Београд, 2010, 495 и 496.

Наведена правила примењују се и у парничном поступку против организације за осигурање ради накнаде штете трећим оштећеним лицима по прописима о непосредној одговорности организације за осигурање.¹⁹

Судови у пракси примењују процесна правила о посебној месној надлежности за решавање спорова о вануговорној одговорности за штету.²⁰

Правна теорија давно је оценила да прописивање посебне месне надлежности по избору тужиоца, има за циљ да оштећеном лицу олакша покретање и вођење парничног поступка.²¹ Законодавац је омогућио тужиоцу да правну заштиту може тражити пред судом на чијем подручју се налази седиште туженог, али и пред судом на чијем је подручју дошло до штете.

Месна надлежност може се засновати и по пребивалишту тужиоца – оштећеног лица. Међутим, примена овог критеријума за заснивање месне надлежности је ограничена. Поверилац потраживања накнаде вануговорне штете нема право да у сваком случају поднесе тужбу суду сопственог пребивалишта. Пребивалиште тужиоца може бити релевантан критеријум за заснивање месне надлежности ако се тражи накнада штете због смрти или тешке телесне повреде.²² Врховни касациони суд је решењем Р1. 464/11 од 23. марта 2011. године одлучио о сукобу месне надлежности за одлучивање у парници о накнади нематеријалне штете. Приликом доношења тог решења, Врховни касациони суд пошао је од околности да се тражи накнада штете која је настала услед лаке телесне повреде, а не услед тешке телесне повреде или смрти блиског лица, због чега је

---

19 Члан 44 ст. 1, 2 и 3 ЗПП.

20 Нпр. у решењу Вишег суда у Крагујевцу Гж1. 159/2012 од 17. маја 2012. године наводи се: „У спору због вануговорне одговорности за штету може бити надлежан суд места седишта туженог, суд на чијем подручју је штетна радња учињена и суд на чијем подручју је штетна последица наступила. Тужилац подношењем тужбе врши избор једног од месно надлежних судова, па се суд коме је поднета тужба не може огласити месно ненадлежним ни по службеној дужности, ни по приговору странака.“ Виши трговински суд у решењу Гж. 13748/2005 од 21. децембра 2005. године, наводи: „По тужби за накнаду вануговорне штете постоји равноправна месна надлежност по месту седишта туженог, као и по месту где је штетна последица наступила.“

21 Боривоје Познић, *Грађанско процесно право*, Београд, 1978, 99.

22 Виши суд у Београду, приликом доношења решења Гж. 8027/14 од 10. марта 2016. године, оценио је да је за суђење у спору о накнади нематеријалне штете настале услед тешке телесне повреде, месно надлежан Основни суд у Обреновцу, јер се пребивалиште тужиоца налази у Обреновцу.

оценио да се месна надлежност у конкретном случају не може заснивати према подручју суда на коме тужилац има пребивалиште.²³

Одштетно право карактерише плуралитет основа одговорности, а под тиме се подразумева да постоји више разлога на којима се може темељити одговорност за штету.²⁴ Једно лице може одговарати за исту штету по различитим правним основима (нпр. по основу кривице и као ималац опасне ствари). Такође, за штету проузроковану у једном штетном догађају може постојати одговорност више лица, а из другачијих разлога. За штету проузроковану моторним возилом по правилу ће постојати одговорност најмање два лица. То су возач – штетник, који је истовремено и власник возила, али и осигуравајуће друштво код кога је његово возило било обавезно осигурано од одговорности за штету (или Удружење осигуравача Србије – Гарантни фонд ако је реч о неосигураном возилу). Дужника накнаде штете проузроковане моторним возилом може бити и више. До тога ће доћи ако штетник није истовремено и власник возила којим је штета проузрокована. Тада оштећени има право да захтева накнаду од возача – штетника (по основу кривице), власника моторног возила којим је штета проузрокована (по основу одговорности имаоца за опасну ствар) и од организације за осигурање (по правилима обавезног осигурања у саобраћају).

Набројана лица јесу материјални супарничари.²⁵ Они могу имати пребивалишта, односно седишта на територији различитих судова. Месна надлежност за једног материјалног супарничара привлачи надлежност и према осталима, иако би у посебној парници месно надлежан био други суд (атракција месне надлежности).²⁶ Стога тужилац, осим суда на чијем подручју је дошло до саобраћајне незгоде и суда сопственог пребивалишта (уколико је реч о штети због тешке телесне повреде или смрти), може изабрати и суд на чијем подручју се налази пребивалиште или седиште било ког физичког или правног лица одговорног за штету. Дакле, очигледно је да неколико судова могу истовремено бити месно надлежни за суђење у спору који настане поводом једне саобраћајне незгоде.

23 Стојан Јокић, *Разграничење судске надлежности – стварне и месне*, Београд, 2013, 125.

24 Марија Караникић Мирић, *Објективна одговорност за штету*, Београд, 2013, 10.

25 Тужба поднета против возача, власника возила којим је штета проузрокована и осигуравајуће организације у литератури се наводи као пример материјалног супарничарства. Вид. А. Јакшић, 530 и 531.

26 Ранко Кеча, Боривоје Старовић, *Грађанско процесно право*, Нови Сад, 2004, 247.

Потреба за конструисањем додатних и по свему спорних критеријума, по којима би још неки суд био месно надлежан, заиста не постоји.

III Вештачки критеријум – *forum shopping*

Различита пракса домаћих судова када је у питању висина новчане накнаде нематеријалне штете подстиче повериоце њене накнаде, односно њихове пуномоћнике, да парничне поступке покрећу пред оним судом чија је пракса за њих најповољнија у смислу материјалних очекивања. Овакво поступање јесте прихватљиво и потпуно легитимно ако тужилац одабере један од судова чија је месна надлежност заиста утемељена у одредбама процесног права. Међутим, пуномоћници оштећених лица некада нису задовољни избором конкурентно надлежних судова који им пружају одредбе ЗПП. Они у таквим случајевима покушавају да изграде критеријуме за заснивање месне надлежности суда које процесни закон не познаје. Конструисање вештачких критеријума за заснивање месне надлежности, критеријума које закон не признаје, представља својеврсни *forum shopping* унутар државе. *Forum shopping* требало би спречавати како на међународном плану, тако и на нивоу унутар државе.²⁷

Повериоци права на накнаду штете настале у саобраћајној незгоди и њихови пуномоћници, покушавали су често да заснују надлежност оног суда на чијем подручју је оштећено лице платило свом пуномоћнику накнаду за подношење вансудског одштетног захтева. Овакви покушаји *forum shopping*-а (или колоквијално речено „пецања надлежности“) у највећем броју случајева били су неуспешни.²⁸ Ипак, они су изазвали одређене дилеме које треба разрешити. Било је и случајева где је суд другог степена оцењивао да се месна надлежност за суђење у спору ради накнаде штете против организације за осигурање, може засновати по месту где је тужилац, као оштећено лице, свом пуномоћнику платио накнаду за састављање вансудског одштетног захтева.²⁹

27 Ferri Franco, „Forum Shopping in the International Commercial Arbitration Context“, доступно на <http://blogs.law.nyu.edu/transnational/wp-content/uploads/2013/10/Forum-Shopping-in-the-International-Commercial-Arbitration-Context-with-Index.pdf>, прочитано 4. марта 2017. године.

28 Основни суд у Новом Саду у већем броју парничних поступака (нпр. у предмету П. 483/2015, П. 529/2015, П. 1890/2015, П. 5795/2016, П. 5952/2015, П. 6128/2015, П. 6367/2015, П. 6776/2015, П. 6782/2015 и П. 6970/2015) огласио се ненадлежним, јер је оценио да се месна надлежност не може засновати по месту где је оштећено лице свом пуномоћнику – адвокату, платило накнаду за састављање вансудског одштетног захтева.

29 Нпр. решење Вишег суда у Новом Саду Гж. 68/2015 од 20. јануара 2016. године и решење Вишег суда у Новом Саду Гж. 88/2015 од 20. јануара 2016. године.

Вансудски захтев за накнаду штете, предвиђен чланом 24. Закона о обавезном осигурању у саобраћају („Службени гласник РС“, бр. 51/09, 78/11, 101/11, 93/12 и 7/13), јесте процесна претпоставка за подношење тужбе ради накнаде штете по основу обавезног осигурања власника моторних возила од одговорности за штету причињену трећим лицима у саобраћају.³⁰ Оштећено лице и у вансудском поступку за накнаду штете има право на правну помоћ, коју пружа адвокатура као самостална и независна служба. Судови су, у великом броју пресуда, оценили да трошкове ангажовања адвоката ради састављања одштетног захтева треба да надокнади организација за осигурање.³¹ Издатак који је оштећено лице имало на име награде за рад адвоката за састављање одштетног захтева организацији за осигурање, судови су у неким случајевима изричито квалификовали као материјалну штету насталу услед саобраћајне незгоде.³²

Виши суд у Новом Саду је одређене своје одлуке засновао на оцени да се месна надлежност за суђење у споровима о накнади штете по основу осигурања од аутоодговорности, може засновати према месту у коме је адвокату, пуномоћнику оштећеног лица, плаћена накнада за састављање вансудског одштетног захтева. Полазиште за ту оцену јесте став да издаци учињени поводом вансудског захтева за накнаду штете представљају материјалну штету која је настала услед саобраћајне незгоде. Место наступања тог издатка, као последице саобраћајне незгоде, јесте место у коме је извршено плаћање награде адвокату за састављање вансудског одштетног захтева.³³

---

30 Вид. Милош Радовановић, „Услов за дозвољеност тужбе против осигуравајућег друштва“, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 1/2015.

31 Виши суд у Новом Саду, у образложењу пресуде Гж. 2652/2015 од 15. новембра 2016. године и пресуде Гж. 1389/2015 од 12. јула 2016. године, навео је: „тужиља је имала право да, ради најбоље заштите својих интереса и недостатка правничког знања, за обраћање туженој организацији за осигурање ангажује адвоката, због чега јој у складу са Тарифом о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката, припада накнада трошка који је имала поводом тога.“

32 Нпр. у образложењу пресуде Вишег суда у Новом Саду Гж. 3364/15 од 29. новембра 2016. године, наводи се: „правилно је првостепени суд одмерио висину материјалне штете тужиоца, те му на име састава одштетног захтева досудио износ од 6.000,00 динара“.

33 Виши суд у Новом Саду у решењу Гж. 68/2015 од 20. јануара 2016. године наводи: „Плаћање награде за рад адвоката за састављање одштетног захтева само по себи није штетна радња. Међутим, ово плаћање представља умањење имовине тужиоца до кога је дошло у вези са штетним догађајем, односно саобраћајном незгодом, па се може сматрати штетном последицом предметне саобраћајне незгоде, у смислу члана 44. став 1. ЗПП. Како се из приложене признанице види да је тужилац плаћање за адвокатске услуге извршио у Новом Саду, штет-

IV Критика вештачког критеријума за заснивање месне надлежности

Схватање, по коме се место плаћања адвокату за састављање вансудског захтева за накнаду штете изједначава са местом на коме је наступила последица саобраћајне незгоде, омогућава оштећеном лицу да одабере било који стварно надлежни суд у Републици Србији. Према оваквом схватању, довољна веза између саобраћајне незгоде и подручја месно надлежног суда, јесте чињеница да је на том подручју извршено плаћање адвокату као (привремени) материјални трошак који наводно има карактер накнадне, последичне штете у имовини тужиоца. Није потребно ни да се незгода десила на територији за коју је суд месно надлежан, ни да тужени има пребивалиште, односно седиште на територији тог суда, нити да тужилац има пребивалиште на том подручју.

Прихватање наведеног становишта пружа могућност за неограничени *forum shopping* у оквиру домаћег правосуђа. Оштећено лице и његов пуномоћник адвокат могу успоставити месну надлежност било ког суда у Србији, тако што ће на признаници, којом адвокат потврђује пријем награде за састав вансудског одштетног захтева, као место плаћања навести подручје суда чију парничну надлежност желе да установе.

Став, по коме је за суђење у спору против осигуравајућег друштва месно надлежан суд на чијем је подручју плаћена награда адвокату за састав вансудског одштетног захтева, на први поглед може да делује исправно. То схватање полази од материјалних одредаба о накнади штете, процесних одредаба о месној надлежности за суђење у споровима о вануговорној одговорности за штету и одредаба о обавезном подношењу вансудског захтева осигуравајућем друштву ради накнаде штете из осигурања од аутоодговорности. Лаконско тумачење тих одредаба може довести до критикованог става, да се месна надлежност суда може установити по месту плаћања адвокату. Међутим, такво тумачење по нашем мишљењу није исправно, а закључак до кога оно води није правно утемељен.

Законом су успостављена правила о општој месној надлежности, као и детаљна правила о посебним неискључивим месним надлежностима

на последица саобраћајне незгоде која је предмет тужбеног захтева наступила је у Новом Саду. Према томе, тужилац у овом случају има право да изабере да тужбу поднесе суду на чијем подручју је конкретна штетна последица наступила, односно Основном суду у Новом Саду.“ Виши суд у Новом Саду на идентичан начин резонувао је и приликом доношења решења Гж. 88/2015 од 20. јануара 2016. године.

ма. Законодавац је, утврдивши правила о месној надлежности за суђење у споровима о вануговорној одговорности за штету, несумњиво исказао вољу да ова област буде јасно регулисана. Законске одредбе о месној надлежности не би имале никакав смисао и сврху када би сам тужилац имао могућност да изабере било који домаћи суд да пред њим води одштетну парницу. Један суд не може бити надлежан да суди у сваком спору који је у оквиру његове стварне надлежности. За суђење у одређеном спору не могу бити конкурентно надлежни баш сви домаћи судови. Месна надлежност мора бити ограничена, а не безобална.

Интенција законодавца била је да тужилац, који тражи квалификовану накнаду штете због тешке телесне повреде или смрти блиског лица, буде привилегован у односу на остале тужиоце у споровима о вануговорној одговорности за штету. Врховни касациони суд препознао је ту намеру законодавца када је оценио да оштећени, који је задобио лаке телесне повреде, за разлику од оштећеног који је задобио тешке телесне повреде, накнаду штете не може тражити пред (домицилним) судом свог пребивалишта. Једино оштећеном, који тражи накнаду вануговорне штете због тешке телесне повреде или смрти блиског лица, закон даје могућност да поднесе тужбу суду свог пребивалишта (*forum actoris*). Такав тужилац не би био ни у каквој законом нормираној предности у односу на остале тужиоце, када би сви они могли вештачки конструисати чињеницу за заснивање месне надлежности било ког суда. Воља законодавца је да поверилац накнаде штете, коју трпи због сопствене тешке телесне повреде или услед смрти блиског лица, има шири избор судова којима може поднети тужбу, него остали повериоци потраживања вануговорне штете, и то управо због знатно веће тежине наступелих последица.

Чињенице које оштећени након штетног догађаја конструише у сарадњи са својим пуномоћником из реда адвоката, не би требало прихватити као критеријум на основу кога се успоставља месна надлежност. Суд, чије подручје није повезано са самим штетним догађајем, са седиштем осигуравајућег друштва од кога се тражи накнада штете, а ни са оштећеним лицем, не треба сматрати месно надлежним за суђење у спору о накнади вануговорне штете. Постоје судови који су много логичније, прикладније и природније место да се пред њима такав спор расправи.

Критиковано схватање у судској пракси ипак није још превладало. Виши суд у Новом Саду, који је у одређеним одлукама место плаћања адвокатске награде за састав одштетног захтева уздигао на ниво тачке везивања за заснивање месне надлежности, доносио је и другачије одлуке.

Приликом доношења решења Гж. 3515/15 од 17. јануара 2017. године, Виши суд у Новом Саду оценио је да Основни суд у Новом Саду, где је пуномоћнику тужиоца плаћена награда за састав одштетног захтева, није месно надлежан да суди у спору о вануговорној одговорности за штету. Разлог за овакво решење је схватање да трошкови вансудског захтева за накнаду штете „не представљају штету из вануговорне одговорности, већ исплату трошка који је тужиља имала поводом парничног поступка“.

Наведено решење Вишег суда у Новом Саду исправно је, по оцени аутора. Међутим, аутори сматрају да је Виши суд у Новом Саду правилније образложио решење Гж. 656/15 од 4. априла 2016. године. У разлозима те судске одлуке наводи се: „Без основа су жалбени наводи тужиоца да је у конкретном случају претрпео материјалну штету у Новом Саду плаћањем адвокату на име састава одштетног захтева, те да је због тога, поред суда опште месне надлежности, према правилима о посебној месној надлежности надлежан и Основни суд у Новом Саду. На овој чињеници не може се засновати месна надлежност, с обзиром да се ради о акцесорном захтеву, јер је реч о трошковима адвоката, као и о захтеву који је везан за главни захтев, који се у конкретном случају односи на накнаду нематеријалне штете, која је настала као директна последица саобраћајне незгоде.“

V Закључак

Различита судска пракса домаћих судова о накнади нематеријалне штете, свакако није добра са аспекта правне сигурности и Уставом зајемченог права грађана на једнаку судску заштиту припадајућих субјективних права. Потреба за уједначавањем судске праксе о наведеном питању несумњиво постоји. Све док се ова пракса не уједначи, постојаће интерес оштећених лица да о њиховим новчаним потраживањима у парничним поступцима одлучују судови који правичну накнаду нематеријалне штете досуђују у вишим износима.

Неједнако поступање судова приликом одлучивања у парницама за накнаду нематеријалне штете против осигуравајућих организација, између осталих негативних последица, подстиче и својеврсни *forum shopping* унутар наше државе. Покушаји *forum shopping*-а („пецања надлежности“) у многим случајевима остали су безуспешни. Међутим, у неким случајевима тужилачкој страни успело је да заснује надлежност по месту где је извршено плаћање адвокатске награде за састављање вансудског захтева за накнаду штете. Постоје судске одлуке које место плаћања награде

адвокату за састављање одштетног захтева прихватају као повезницу за заснивање месне надлежности. Разлози за такве одлуке, односно решења, могу на први поглед да се учине правно утемељеним. Међутим, њих ипак не би требало прихватити јер се у суштаственом смислу не заснивају на позитивним процесним и материјалноправним законским одредбама.

Уколико би место плаћања награде адвокату за састављање одштетног захтева уздигли на ниво тачке везивања за заснивање месне надлежности, сваки домаћи суд био би месно надлежан да суди у било ком спору о накнади штете из осигурања од аутоодговорности. Веза између подручја суда и места саобраћајне незгоде, седишта тужене организације за осигурање или пребивалишта самог тужиоца, не би била потребна. Конкурентна месна надлежност проширила би се до крајњих граница и обесмислила оно што у тој области представља *ratio legis*.

Процесним законом постављена су правила о општој месној надлежности и посебним неискључивим месним надлежностима. ЗПП садржи детаљна правила о надлежности за суђење у спору о вануговорној одговорности за штету. Законодавац је, прописавши правила о месној надлежности, јасно исказао вољу да ова материја буде уређена и да месна надлежност буде лимитирана. Процесне норме оштећеном лицу дају право да изабере суд пред којим ће тражити накнаду штете претрпљене услед саобраћајне незгоде. Ипак, тај избор је ограничен. Чему би служила правила о посебној елективној месној надлежности за суђење у споровима о накнади вануговорне штете, ако сам тужилац, плаћањем одређене адвокатске услуге у вансудском поступку накнаде, може да конструише чињеницу на основу које се може установити надлежност било ког домаћег суда? Процесне одредбе, које дају ограничено право избора месно надлежног суда, практично би биле дерогиране уколико би се место плаћања адвокату уздигло на ниво критеријума за заснивање месне надлежности.

Иако су постојале одређене недоумице, примерен одговор на покушаје тужилаца да заснују месну надлежност суда на чијем подручју је плаћена награда адвокату за састав одштетног захтева, може се пронаћи у судској пракси. Виши суд у Новом Саду, уз извесна колебања, доносио је и решења којима није прихватао да се искључиво на тој чињеници може засновати месна надлежност. Судови би требало да у будућности следе оваква решења. Схватање да место плаћања награде за рад адвоката у вансудском одштетном поступку може истовремено бити самосталан (и довољан) критеријум за успостављање месне надлежности суда у спору о

вануговорној одговорности за насталу нематеријалну штету, требало би напустити као произвољно и законски неутемељено.

Predrag ĆETKOVIĆ

Previous Judge of the Constitutional Court

Miloš RADOVANOVIĆ

Legal Advisor in Association of Serbian Insurers

ARTIFICIAL CONNECTING FACTOR FOR ESTABLISHING TERRITORIAL JURISDICTION FOR LAWSUIT AGAINST INSURANCE COMPANY

Summary

Inconsistent court's practice on the amount of compensation for non-pecuniary damages, encourage claimants and their attorneys to file lawsuits to redress a damage, occurred in traffic accident, to courts which adjudicate higher amounts of non-pecuniary damages. Procedural provisions prescribe elective territorial competence for the settlement of disputes in the case of tort. The claimant has limited choice of courts before which to bring a lawsuit based on third party vehicle liability insurance. However, claimants and their attorneys try to construct additional criterion for establishing territorial jurisdiction for litigations against insurance companies. They try to establish territorial competence of the court on whose territory claimant pay the fee to his attorney for filing an extrajudicial claim to the insurance company. These attempts cause a dilemma in court's practice. Is the place of payment of the lawyer fee the connecting factor for territorial jurisdiction? Authors try to provide an answer on the question. They try to explain why the place of payment of the lawyer fee is not the connecting factor adequate for establishing court territorial jurisdiction.

Key words: *insurance, vehicle third party liability insurance, redress of damage, non-pecuniary damage, territorial jurisdiction.*